

УДК 37.035.6:069.12 (477.53)

М. Д. Кондратенко

Проведення театралізованої вистави «Андріївські вечорниці» як спосіб збереження і відродження народних звичаїв, свят і традицій Полтавського краю

У статті досліджується значення проведення театралізованих свят та обрядів у музейному полі, принципи їх організації та проведення. Представлена методична розробка, призначена для проведення масового заходу з театралізованою виставою «Андріївські вечорниці», яка створена у рамках музейно-педагогічної програми «Етнографічні студії з Полтавським краєзнавчим».

Ключові слова: музей, музейний педагог, театралізована вистава, свята та обряди, театралізація, Андріївські вечорниці, калита.

Одним із важливих завдань сучасного суспільства є формування творчої, мислячої особистості. Тому зараз все більше уваги приділяється питанню національно-патріотичного виховання, розвитку у дітей естетичного сприйняття світу, логічного мислення, творчої уяви, культури мовлення.

Роль музею у формуванні творчих здібностей визначається тим, що його вплив великою мірою заснований на зверненні до емоцій. Він розвиває здатність бачити очима іншої людини, відчувати свою причетність до історії й культури. Ці властиві музеям особливості повинні активно використовуватися в організації роботи з дітьми та молоддю.

Особливе значення в даному випадку має створення ситуацій, пов'язаних із заглибленням у минуле чи з нетрадиційним використанням музейних предметів у сьогоденні [3].

Важливим у роботі музейного педагога є залучення до комунікації у музейному просторі, проведення культурно-освітньої роботи серед учнів та молоді.

Сучасний музейний заклад потребує подальшого розвитку традиційних форм діяльності музеїв, але також необхідним є все більше поширення таких інноваційних для музею форм, як музично-етнографічні свята, театралізовані вистави, на яких спілкування серед учнівської молоді та студентства здійснюється більш природно й невимушено [3].

У ХХІ ст., незважаючи на серйозні історичні та світоглядні зміни, інтерес до традиційної культури зберігся.

Театралізовані свята та обряди відображають наше минуле і сьогодення. Головна перевага театралізованого дійства перед звичайною екскурсією — це активна і обов'язкова задіяність учасників безпосередньо в події [1].

Театралізовані свята в якості інноваційних форм у діяльності музею можуть служити серйозною основою і розвиваючого, і комунікативного, і емоційного впливу на учасників вистави.

У сучасному культурно-мистецькому музейному просторі театралізовані вистави користуються популярністю, попит на них постійно зростає. При організації театралізованої дії необхідно диференційовано підходити до учасників заходу, тобто враховувати їх вік, інтереси, життєвий досвід.

Театралізована масова дія передбачає кілька основних етапів.

Перший етап — підготовка до заходу. Вона включає в себе широке інформування, різноманітну рекламу свята, розробку сценарію, підбір виконавців, вибір місця дії.

Другий етап — безпосереднє проведення, тобто втілення в життя сценарію свята.

Третій етап — активізація учасників після закінчення театралізованої дії, що включає в себе проведення різних конкурсів, змагань, обговорення виступів [1].

Особливе місце в святково-обрядовій дії займають народні традиції та фольклор, які передають в емоційно-образній формі історичний досвід, культурну спадщину.

Важливо використовувати прийоми, що допоможуть залучити учасників до театра-

лізованої вистави: костюмування учасників (стимулює їх активність, дозволяє прискорити процес адаптації за рахунок рольового спілкування), колективна імпровізація, різні форми змагань у формі ігрового конкурсу з жартівливим характером (інтелектуального, спортивного, музичного спрямування), ритуальна дія — є структурним елементом, специфічною особливістю будь-якого театралізованого святково-обрядового заходу, що спирається на народні традиції, створення історичного тла за допомогою особливостей місця проведення свята [1].

Якщо театралізоване свято повинно відтворити конкретну історичну подію, слід використовувати, крім костюмування артистів, декорації. Особливо цікавими на сьогоднішній день у виховному значенні є заходи, пов'язані з унікальними традиціями і звичаями нашого народу.

Найпоширенішими театралізованими святами на території нашої країни є популярні досі язичницькі свята, суміщені з святами православними. Таким є і святкування Андрія, яке припадає на 13 січня.

Наведемо приклад театралізованого свята, розробленого у рамках музейно-педагогічної програми «Етнографічні студії з Полтавським краєзнавчим».

Дана методична розробка призначена для проведення масового заходу з театралізованою виставою.

Тема: театралізована вистава «Андріївські вечорниці».

Місце проведення: Полтавський краєзнавчий музей імені Василя Кричевського.

Мета заходу: ознайомити дітей з українськими народними святами, цікавими відомостями, пов'язаними з національними звичаями, особливостями святкування дня св. Андрія Первозванного, або, як у народі називають, свята Калити, виховувати любов і пошану до традицій рідного народу, інтерес до вивчення минулого рідного краю, прагнення зберегти народні звичаї та обряди, а також сприяти розвитку у дітей акторської майстерності, культури мовлення.

Завдання заходу:

1. Освітні: відтворення обряду проведення вечорниць, ознайомлення учнів із звичаями та правилами святкування Андрія, формування художніх і акторських здібностей, розширення кругозору учасників.

2. Розвиваючі: розвиток толерантності, логічного мислення, творчої уяви, спритності і винахідливості, усного мовлення.

3. Виховні: виховувати бажання відроджувати і оберігати народні звичаї, формувати відчуття краси рідної мови; викликати у дітей бажання робити добре і мудре, виховувати почуття любові до рідного краю. Виховання взаємоповаги, взаємодопомоги, кмітливості.

Рекомендований вік: учні старшої школи, студенти.

Учасники вечорниць: учні, науковці, гості.

Форма проведення: театралізована вистава.

Декорація: інтер'єр сільської хати, лави півколом, на столі скатертина в українському стилі, збоку — піч, рогачі, лопата; на столі макітри, глечики; стіни прикрашено вишитими рушниками.

Реквізити: костюми (з фондових колекцій музею), перстень, вінок, макітри, глечики, тарілки, борошно, два аркуші паперу, ложки, рогачі, лопати, квач із сажою, рушники, скатертина, дзеркало, стіл, лави (2), стільці (6), горщик із землею, хліб, калита, кошик із цукерками, яблуками і горіхами, страви (вареники з картоплею, сиром, капустою, хліб-сіль, калита, бублики, цукерки, пампушки).

Технічні засоби: ноутбук, проектор, фонограми пісень, аудіозаписи.

Методи і форми реалізації завдань: у процесі підготовки і проведення заходу використовувались різні методи навчання: словесні, наочні, практичні. Застосовувалися індивідуальна і колективна форми роботи з дітьми з використанням технічних засобів навчання.

Педагогічні технології: активні методи навчання (розігрування ролей).

Результативність: в результаті проведеного масового заходу поставлені цілі. Учасники театралізованого заходу повинні:

- придбати певний акторський досвід;
- отримати знання: про особливості святкування дня св. Андрія Первозванного, або, як у народі називають, свята Калити;
- вміти слухати виступаючих та виступати, швидко відповідати на питання, концентруватися;
- придбати навички працювати в команді.

Сценарій театралізованої вистави «Андріївські вечорниці»

Дійові особи:

Ведуча.

Читець 1.

Читець 2.

Господиня — літня жінка.

Наталя, Ганнуся, Мар'яна, Оксана, Софійка, Надійка — дівчата.

Степан, Василь, Іван, Назар, Андрій, Семен — хлопці.

Хід свята

І. Вступ

Розповідь супроводжується відеорядом — екран, проектор, ноутбук.

Ведуча: З давніх-давен наша Україна славиться величними традиційними святами й обрядами. Кожен, хто не черствий душею, хто сповнений любові та доброти до української спадщини, повертається до традицій свого народу. Із прийняттям християнства на Русі впроваджувалися нові святкові дати, проте залишалася народна обрядова основа, яка впродовж століть взаємодіяла з християнською обрядовістю. Так складався сучасний народний календар з християнськими датами і обрядами, доповненими прадавніми обрядовими елементами.

Одним із свят, яке завжди відзначали наші батьки, діди, прадіди, було велике зимове свято, особливо важливе для молоді — день Андрія. Це свято припадає на 13 грудня і вважається днем пам'яті одного із дванадцяти апостолів Христових — Андрія Первозванного. За церковними переказами святий проповідував християнство у Скіфії й дійшов аж до Києва, де на одному з пагорбів поставив хрест і сказав: «Чи бачите гори ці? Повірте мені, на них засяє благодать Божа». Згодом там, де він встановив хрест, було споруджено Андріївську церкву. День Андрія — дуже цікавий. Від нього віє чарівною староукраїнською стихією. З давніх-давен у ніч на Андрія дівчата ворожать. Може, не зовсім щиро, та все ж десь там, глибоко в душі дівчина вірить, що Андрієва ніч допоможе їй пізнати свою долю — дізнатися, чи вийде заміж, а чи доведеться знову дівувати цілий рік. На Андрія неодружена молодь знову задумується над своїм майбутнім, адже через місяць, після Водохрещі, тобто після 19 січня, почнуться зимові весілля. Тому ряд магічних ритуалів та гадань направлені на те, щоб причарувати судженого або дізнатися, чи відбудеться весілля цієї зими. Більшість продуктів на Андріївські вечорниці приносили дівчата. Кожна дівчина приносила борошно і брала участь у приготуванні калити. Страви в цей день були пісні: різноманітні каші, капуста, горох, голубці, гриби, риба, а надто варенички, з чим їх тільки не готували — з капустою і картоплею, з смаженою цибулею і квасолею, вишнями, а також спеціально позначені для хлопців з сіллю, перцем, мукою, попелом або клоччям. В Калиті яскраво простежуються дві сюжетні лінії: перша пов'язана з культом сонця, друга — із шлюбною магією. Це свято припадає на найбільш темний період року, коли, як кажуть, день до обіду. Через магичні ритуали

люди намагалися допомогти сонцю розгорітися. Найтісніше пов'язаний з культом сонця вогонь, у тому числі домашнє вогнище, тому на Калиту так широко використовувались атрибути печі та знаряддя праці, якими господиня поралася коло вогню — кочерга, хлібна лопата, рогачі, горня, сажа. Обрядовий хліб — калита також нагадує сонце, він обов'язково круглий, як сонце, в середині з діркою, до того ж вимазаний медом. Золотий мед, принесений бджолами («божими мухами»), також символізував сонце і широко використовувався в цей день. Ним намащували калиту, іноді жартуючи, хлопці вмочали пальці в мед і мазали дівчатам уста, щоб солодкі були. З меду готували і напої на калиту.

За допомогою червоного дівочого пояса або стрічки калиту підвішували до сволюка, перепускаючи пояс через гак для дитячої коліски. Калита підіймалася вгору. Колись вечорниці були дуже поширені. На них молодь ближче знайомилася, окремі риси пізнавали і там собі пару вибирали. Було так заведено, що кожне село і навіть вулиця мали «свою» хату для вечорниць. Молодь платила господині борошном, печеним хлібом, полотном. Чого тільки хлопці не вигадують, щоб тільки дівчатам збитки зробити: біля хати ниткою снують вулицю, якою з вечорниць дівчата додому повертаються; ставлять опудала (середину гарбуза вичишають, «очі» й «рот» прорізують і в гарбуз свічку засвічену вставляють). Ворота знімають, але неподалік залишають, щоб батьки швидко вранці знайшли. Хлопці шибки у вікнах малювали або папером вікна затуляли, — і це було найсмішніше. В хаті темно, всі сплять, бо думають, що ще ніч.

Ми хочемо, щоб сьогодні ожили перед нами вечорниці в ніч на Андрія, а ігри, забави нагадали молодість батькам, бабусям, дідусям. Уявімо собі українське село минулого століття погожого зимового вечора. Лежать високі сніги, визвідилося чисте небо, нечутно підносяться над коминами сиві димки. То тут, то там загоряються і гаснуть вогники в приземкуватих селянських мазанках. Тихо поскрипує старе дерево, чи ліниво перегавкуються собаки. Та ось чути веселий дівочий сміх, гучні голоси парубків — то молодь збирається на вечорниці [5].

Читець 1.

Шановні гості, любі друзі!
Ми всіх вас раді привітати
У нас, на наших вечорницях,
На нашім святі, в нашій хаті!
Хай м'яко стелиться стежина
Від вас до нашого подвір'я.
Хай сніг не занесе дорогу

Від вас до нашого порогу!
 Хай вам щастить на тій дорозі,
 Хай добрі люди вас ведуть.
 І вам ми можемо обіцяти,
 Що нудьгувать не доведеться
 На наших святі в нашій хаті,
 Бо звичай в нас такий ведеться!
 Українські вечорниці
 Починаєм вже не раз,
 Хай і сміх, і пісня ллється
 В серці кожного із нас.
 Гей, на наших вечорницях
 Хто сумний — розвеселиться!
 Співи, танці, небилиці —
 Гарні будуть вечорниці [4].

Читець 2.

Обійдіть весь світ безмірний
 І скажіть, в якій країні
 Так зберігся скарб безцінний,
 Як у нас на Україні?
 Просим всіх на наше свято,
 Превелике, пребагате,
 Від зірничі до зірничі,
 Хай лунають вечорниці [4].

II. Основна частина

Українська світлиця: покуть, рушники над іконою, вікном, дзеркалом. Стіл, лави, стільці. Тихо лунає запис української народної пісні «Місяць на небі».

Господиня заходить до світлиці, стає біля столу.

Господиня: Вже сонечко за хмари сідає, але ні дівчат, ні хлопців ще й досі немає. Щось вони забарилися, адже не може бути, щоб усі застудилися! Ні, непевно, вже скоро прийдуть до моєї хати Андріївські вечорниці справляти.

Сідає на стілець, зітхає.

Ох, як мені тяжко-важко чекати-виглядати. Вже ж таки прийдуть, пожартують, мене розвеселять. З ними свою молодість згадаю, бо ще дотепер за нею страждаю.

Було, що і я на вечорниці ходила, там і свого Іванка зустріла й полюбила. Але його забрала від мене могила. Не довелося мені своїх діточок мати, от і радію, коли чужі діти приходять до хати [6].

Встає, підходить до вікна, ніби у вікно заглядає.

О, вже на небі зіроньки ясенькі й місяченько засвітив, а час так довго тягнеться, ніби хтось стрілки на годиннику зупинив.

Підходить до дзеркала, дивиться у нього, поправляє на голові хустку, і промовляє:

Була я колись молоденька, як смерічка, тоненька, чорноброва і хороша, а личко червоненьке, як рожа. А це намисто (*бере його руками*) мені Іванко подарував, коли вперше поцілував.

Я цей день буду до самої смерті пам'ятати, лишень його єдиного буду кохати [6].

Сідає за стіл і зажурено схиляє голову на руку. Аж тут стукають. Господиня враз від гадок невтішних прокинулася і зразу розвеселилася.

Радісно промовляє:

Ой, йдуть соколята: холопці та дівчата. Біжу двері відчиняти [6].

Підходить до уявних дверей і відчиняє їх. Весело заходять дівчата і кланяються господині, стають на півоберта до глядачів.

Наталя: Добрий вечір у вашій хаті, будьте здорові й на добро багаті.

Ганнуся: Ми побачили, що у вас вогник не погас.

Мар'яна: І сказали Катрусині сестриці, що у вас будуть вечорниці.

Господиня: Так, дівчатонька любенькі, мої кралі солоденькі. Я давно вже вас чекаю, у віконце виглядаю. Тож усіх добром благословляю не на день і не на рік, а на цілий-цілий вік!

Надійка: Спасибі, пані, на доброму слові, будьте веселі, щасливі й здорові.

Ганнуся: Та сьогодні ми прийшли до вашої хати, щоб вас розвеселити, собі відпочити та пожартувати [6].

Оксана: Але щось хлопців наших не видати.

Господиня: Швидше роздягайтеся й хто має бажання, то я тим відразу дам роботу.

Дівчата знімають хустки, юпки, віддають Софійці, заносить за покуть. Ганнуся і Надійка беруть скатертину із-за покуття, застеляють стіл, Софійка виносить хліб на рушнику, Оксана несе кілька тарілок на стіл, Мар'яна — ложки.

Наталя поправляє лави і стільці.

Мар'янка: Дівчата, не галасуйте, а мене послухайте. Моя бабуся розповіла, і я дуже добре запам'ятала, як колись давно вечорниці на Андрія ворожили.

Надійка: Мені мама розповідали, що дівчина свій чобіт скидала та й із заплуценими очима його від себе кидала. Коли кидала, то стояти на одному місці мала. А інші дівчата дивилися, в який бік чобіт халосою упав, то з цього боку й буде її наречений. Або ж вибігали дівчата на подвір'я і навмання біля частини плоту чи паркану ставали, кілки рахували та так промовляли: «Молодець, старець». Останній кілок обов'язково оглядали. Якщо кілок тоненький і рівенький, то тій дівчині випаде хлопець молоденький; а коли кривий і товстий, то хлопець буде такий; а якщо кілок з товстою корою, то суджений буде багатий, грошовитий та з бородою. Це найвеселіша ворожба. Дівчата одна з одної кепкували, жартували... Вірили — не вірили, а

все ж трішки хвилювалися, бо вийти заміж за молодого хлопця всі бажали.

Ганнуся: А мені старша сестра розказувала, що брали чобіт у дівчини, від стіни до порога переставляли і так промовляли: молодець, удівець, буду дівувати, — і як вийде, то таку долю ця дівчина буде мати. Давайте спробуємо... Надійко спробуй...

Переставляють чобіт і приказують.

Надійка: Молодець, удівець, молодець, удівець, молодець...

Ганнуся: Поталанило, за парубка вийдеш!

Наталя: А мені бабуся казала, що виходили дівчата одна за одною на подвір'я і примовляли:

О, Святий, добрий Андрію,

Я лишень на Тебе маю надію!

Дуже хочу знати,

Звідки нареченого маю виглядати?

Так тричі промовляла і з надією на гавкіт собаки чекала. З якої сторони почує гавкіт собаки, то з цієї й буде її наречений.

Лунає аудіозапис гавкіту собаки.

Господиня: Чуєш, Наталочко? Звідкись і твоя доля озивається.

Оксана: А ще розповідали, що на дзеркалі долю свою впізнавали. Стверджували, що дзеркало долю віщує, але не кожна дівчина ворожитиме, бо треба бути відважною. Дівчина має бути тільки сама, щоб нікого не було в кімнаті. Треба сісти перед дзеркалом, а з обох боків свічки засвітити й такі слова тричі говорити:

Я тебе, дзеркало, питаю,

З ким я свою долю злучити маю?

З'єднати з Іванком прошу,

Бо його в серденьку ношу.

Тоді відвернутися від дзеркала та із заплушченими очима знову промовляти: «Святий Андрію, допоможи, Судженого мого покажи! Ворожу на свій вінок, Прошу захисту від зірок! Дай, Боже, шлюб дочекати, Мене з Іванком звінчати». Відтак зразу різко повернутися і на дзеркало подивитися, але не жажнутися. Адже в дзеркалі може бути не обличчя Івана, а незнайомого пана.

Софійка: Коли, дівчата, будемо лягати спати, то так зробимо, щоб мати змогу в сні свого судженого оглядати: під ліжку поставимо миску з водою, а зверху треба дощечку покласти (ніби кладка через річку) і просити:

О дай же, Боже, молодій мені,

Щоб приснився мій суджений уві сні.

І Тебе, Святий Андрію,

Я прошу, як умію:

Святий Андрію, допоможи,

Мене сьогодні не залиши!

Ой ти, місточок, та не хилися,

А ти, Іванку, мені приснився.

Перейди річку — биструю воду,

Й веди до шлюбу мене, молоду.

Перед тим, як заснути, треба декілька разів так промовляти. Зрозуміли!

Надійка: Дівчата, щоб знати, яку професію буде суджений мати, то треба нам піти на город і землю розкопати, в пригорщі набрати, до світлиці принести та її гарно розглядати.

Дівчата по черзі обирають предмети з землі, яка в горщику.

Якщо знайдете тріску, то майбутній чоловік буде теслею; якщо залізо чи цвях — буде ковалем, якщо скло — склярем. А якщо земля без домішок, то буде хліборобом. Ниточку чи стебло віднайдете, то суджений буде добрим сім'янином, пир'я — вчений чоловік, камінчик — впевнено йтиме до мети, вуглинка — нещасливий шлюб.

Софійка: Ворожать ще так: дівчина насіння коноплі набирає, виходить на подвір'я і так промовляє-співає:

О, Святий Андрію,

Конопельку сію...

Сорочкою заволочу,

Бо заміж вийти хочу...

А як усе розсіє, то зразу насіннячко збирає, яке розсівала, в світлицю приносить і рахує. Якщо буде парна кількість зернин, то скоро буде ця дівчина у парі жити.

Наталя: Та ще: на вулицю дівчата вибігають і першого зустрічного зупиняють, у нього ім'я питають. Вірять, що таке ім'я буде у майбутнього чоловіка.

Ганнуся виносить глечик із гілочкою вишні.

Ганнуся: А я сьогодні дівчата поставила у воду гілочку вишні. Коли розквітне до Різдва, то буду щаслива. Ставила гілочку у воду і приказувала:

Святий Андрію,

Маю на Тебе надію:

Дай, щоб вишня зацвіла,

А мою долю на поріг привела.

Мар'янка: Дівчата дуже прагнули знати: багатого чи бідного чоловіка будуть мати. Для того брали навмання поліно і його розглядали. Якщо поліно сукувате, то чоловік багатий буде, а якщо — гладеньке, то бідний посватає. Підемо до печі — перевіримо!

Лунає стукіт у двері. За сценою голоси хлопців.

Мар'янка підходять ближче до дверей. Іванко колядує («Відчиняйте двері»). Колядка. Українська народна пісня).

Іванко:

Відчиняйте двері,

Пускайте до хати,

Ми вам будем українську
Коляду співати!

Степан: Дівчата, до хати впустіть, двері відчиніть!

Мар'янка: А ви нас гарненько попросіть!

Василь: Коли ваша ласка, то будь ласка, впустіть нас до хати.

Іванко: Ми хочемо з вами «Андрія» справляти [6].

Господиня: О, дівчата! Хіба то вечорниці без хлопців? Ми їх будемо пригощати, а вони нас звеселяти. Заходьте, соколи, без вас вечорниці не відбудуться ніколи. Спішіть і нам цікаве розкажіть. Де ви бували і що чували? Будьте сьогодні разом із нами [6]!

Заходять хлопці у світлицю, вклоняються.

Господиня біля столу, дівчата праворуч від неї, хлопці — ліворуч, напівоберта до глядачів.

Василь: Добрий вечір, пані Маріє!

Іванко: Добрий вечір, шановні дівчата. Від вашої присутності навіть побільшала хата.

Степан: І сказати ще треба, що ви ніби зіроньки з неба.

Назар: Ми вам привели Андрія.

Хлопці розступаються, на передній план виходить Андрій, кланяється дівчатам.

Надійка: О, та без Андрія не може обійтися сьогоднішня подія.

Господиня: Прошу до кімнати, прошу сідати!

Андрій: Ви хочете вірте, хочете ні, але коли ми до вас йшли, то під вербою цукерки, горіхи та яблука знайшли [6].

Ставить на стіл кошик із ласощами, дівчата по черзі заглядають у нього.

Мар'янка: Де? Де?

Наталя: Ану, покажіть!

Ганнуся: Ой, та ви нас не смішіть! Адже всі знають, що цукерки, горіхи та яблука на вербі не виростають.

Бере кошик, заносить за покуту.

Назар: Е, щоб хто не казав, але я знаю: ці дарунки Святий Андрій прислав.

Дівчата і хлопці сміються, наперебій дякують за гостинці.

Надійка: Оксано, піди й принеси дві тарілки та два аркуші паперу.

Хлопці підходять до дівчат.

Андрій: Що сталося?

Мар'янка: Та в нас, дівчат, давно так повелося, що маємо хлопців веселити.

Ганнуся: Коли ви сміливі й жартівливі, то я пропоную вам очі хусткою зав'язати й на стілець сідати.

Мар'янка: І все, що я скажу, робити. Якщо хтось із вас із тарілки здмухне гроші, тоді того

нагорода чекає: поцілує найвродливішу дівчину, хоч у нас усі дівчата вродливі.

Андрій: Добре, добре, я не заперечую.

Степан: А мені чому згоду не дати, коли кого захочу буду цілувати?!

Дівчата підсміхуються, а хлопці на стільці сідають один навпроти одного й чекають. Ганнуся їм обом очі хусткою зав'язує, а Мар'янка приказує.

Мар'янка: А тепер починайте, гроші з тарілок здувайте!

Ганнуся і Оксана швиденько папір і гроші з тарілки забирають, а там борошно. Один на іншого дує і не знають, що дівчата з них кепкують, а коли їм очі розв'язали, то вони свого вбрання не впізнали. Біля них хлопці й дівчата зійшлися, за ними спострігають, сміються, що далися дівчатам себе обдурити. Всім весело, а їм непереливки. Андрій та Степан зрозуміли, що вже пізно щось робити і також один з одного сміються: що треба їм тепер побіленими ходити. Але дівчата їх обох в біді не залишають, а одяг чистять і обличчя хустинами витирають.

Степан: О, я на таке й не сподівався.

Андрій: А я знав і, бач, на гачок дівчатам попався.

Знову сміх і жартівливі зачіпки хлопців з дівчатами, прибирають стільці.

Мар'янка: Давайте спробуємо поворожити. Я беру глибоку тарілку, трішки води наливаю, а хто з дівчат хоче свій перстень кинути, то хай кидає, а який хлопець цей перстень витягне вустами, той цю дівчину кохає.

Підходить Наталя, свій перстень у тарілку кидає і хто піде перстень витягати спостерігає, Назар підходить, воду з тарілки випиває і перстень витягає. Віддає перстень Наталі.

Назар: Я прошу перстень прийняти, а як йтимеш додому, то прошу мене зачекати.

Наталя (сором'язливо): Добре, дякую, я буду тебе чекати.

Всі плескають в долоні, жартуючи, що скоро про їхнє весілля почують. Дівчата і хлопці біля них стоять.

Софійка: Ану, Наталко і Надійко, скоріше до мене біжіть. Я вам таємницю розкрию, але нікому не кажіть.

До Софійки підходять дівчата, шепочуть.

Надійка: Ну, що скажеш?

Наталя: Тоді починаймо, часу не гаймо.

Софійка: Давайте разом хлопців гукнемо!

Надійка: Хлопці-молодці, а чи зможете ви наші загадки розгадати?

Підходять хлопці.

Андрій: А чому б ні? Ще такого не було, щоб наше товариство та чогось не знало.

Іванко: Я всі загадки знаю.

Василь: І я також надію маю.

Наталія: У нас умова.

Степан: А яка?

Софійка: А така! Якщо хто не відгадає, то заспівати чи затанцювати, або щось цікаве розповісти нам має, або цукерки для всіх купує.

Андрій: Добре, ми згодні.

Василь: Ми на вашу умову пристаємо.

Іванко: Нас не лякають ваші жодні умови.

Степан: Але, якщо ми всі загадки відгадаємо, то ви будете певні, що наші старання будуть не даремні.

Софійка: Добре, якось буде. От вам і перша загадка! А чи буде розгадка?

Що у хаті всі цінують: і старий, і малий? [5]

Хлопці: Горнятко.

Дівчата: Відгадали!

Надійка: Тато високий, мама широка, син зрячий, невістка сліпа. Що це? [2]

Семен: Небо, земля, день, ніч.

Дівчата: Відгадав!

Мар'яна: Чому багато води у морі? (Бо її ніхто не п'є).

Хлопці: Мовчать.

Дівчата: Не відгадали, розкажіть жарт!

Іванко розказує гумореску.

Наталія: А цю загадку відгадаєте? Скатертина біла увесь світ закрила. Що це?

Степан: Сніг.

Дівчата: Відгадали!

Софійка: А ось цю не відгадаєте. Мати — гладуха, дочка — краснуха, син — кучерявий.

Степан: А от і цю відгадаю! Піч, вогонь, дим! *Господиня входить з мискою пампушок, ставить на стіл і промовляє.*

Господиня: Добре, дівчата, досить вже, адже ви до схід сонця вставали, з двадцяти криниць воду набирали і пампушки на олії місили та у Святого Андрія доброї долі просили. Кожна дівчина в одну пампушку свою помітну річ вклала, щоб сьогодні свою долю вгадала. А ви знаєте, що спочатку хлопці пампушки вибирають. І якщо хлопці виберуть пампушки з начинням, то ті дівчата щасливі будуть.

Хлопці вибирають з миски пампушки, надкусують і зразу помічену річ шукають. У кого є щось, то всім показує, а дівчата впізнають свою позначку. Тоді всі беруть пампушки та зі смаком їдять, бо вже зголодніли. Надійка виходить за покуть.

Софійка: Добре, подивимось хлопці, як ви зараз будете калиту кусати! *Вирішують, що буде Калитинським — Василь, писарчуком — Андрій і*

Коцюбинським — Семен, Степан. Надійка заносить калиту на рушнику.

Господиня: Ось і калита готова!

Оксана: Яка ж вона гарна!

Наталка: А ще принесли і квача з сажею!

Дають у руки Андрію.

Разом: А де ж ми калиту причепимо?

Господиня: А ось до цієї палиці. Допоможіть мені.

Прив'язують калиту стрічкою до палиці.

Мар'яна і Ганнуся дають її Василеві. Калита підіймається вгору.

Василь: У небо, наша калита, у небо,

А ти, сонечко, підіймись

Та на нас подивись.

Ми калиту чіпляємо,

На місяць поглядаємо,

Свою долю-радість закликаємо [5].

За вільний кінець стрічки калиту притримує пан Калитинський (Василь), дотепний парубок або й дівчина, котрі вміють розсмішити громаду. Поруч стоїть писарчук (Андрій) із горням з розведеною олією або водою, сажею в одній руці і гарненьким квачем у другій. На долівці навхрест покладені коцюба і рогач. Парубки повинні по черзі «витанцювати» кочергу (Степан, Семен) — затанцювати швидкий танок, перестрибуючи через кочергу і рогач таким чином, щоб не зачепити їх. Парубок, який вправився з цим завданням, брав кочергу, сідав на неї верхи, як на коня, підстрибуючи під'їжджав до калити. При цьому між паном Калитинським і паном Коцюбинським (так величали парубка на кочерзі верхи) відбувалася розмова.

Андрій: Ну тоді, хлопці і дівчата, почнемо! Хто хоче калиту кусати?

Хлопці (хором): Я хочу!

Назар: А чи пам'ятаєте ви умови наших змагань? Пан Калитинський повинен розсмішити пана Коцюбинського. Існує правило, що пан Коцюбинський може кусати калиту тільки тоді, коли витримає всі жарти і не посміхнеться. А якщо ж посміхнеться, то квача із сажею отримує [5].

Василь: Я — пан Калитинський. А ти хто?

Семен: А я — пан Коцюбинський.

Танцює (лунає жвава українська мелодія: запис — українська народна танцювальна мелодія «Гопак-коло» у виконанні Національного оркестру народних інструментів України), а потім бере кочергу і «їде» на «ній», немов на коні.

Василь з Семеном та Андрієм:

— Добрий вечір, пане Калитинський!

— Здоров будь, пане Коцюбинський

— Чого пожалував?

- Калиту кусати.
- А я буду по зубах писати!
- А я вкушу!
- А я впишу!
- Ой чи впишеш, чи ні, я на білому коні.

Іванко (намагається насмішити):

Коли б я був полтавський соцький,
Багато б дечого зробив,
Зробив би так, щоби жилося
Всім людям добре, наприклад:
Поставив би я скрізь дерева
Медових пряників самих,
І ніжки з холодцю, свинячі,
Щоб з часником росли на них.
Замість лози — росли б ковбаси,
А листя все було б — млинці,
Земля була б з самої каші
Та з добрих свіжих потрохів.
У Чорнім морі — запіканка,
Сивуха б у річках текла,
В Дунай би напустив слив'янки,
А дно зробив би я із скла.
Ставки б з сметаною стояли,
З лемішки з салом береги,
В ставках вареники б стирчали:
Товсті, гарячі і пухкі...
Усі криниці — з добрим квасом,
Та й на печі, щоб не ходять,
Щоб чоловік з похмілля часом
Міг до безтями його пити.
Одежі вже було б не треба,
Панам не треба кунтушів,
Ходили б, як святі по небі,
В одних сорочках, без штанів.
Усі жінки і молодиці
Знову дівчатами були б:
Тонкі, високі, білолиці.
Погані в світі не жили б.
А ми сиділи б та гоїдались,
Мов діти в люльці уночі,
Спокійно б раю дожидались,
Задержши ноги на печі...
Ну, годі!.. Треба б замовчати,
Щоб хто ще шиї не набив...
Коли б я був полтавський соцький,
Усе б дочиста це зробив [2, с.33].

Всі: Брешеш!

Іванко: Хто? Я брешу?

*Всі сміються. Сміється і пан Коцюбинський,
за що дістає квача по пиці від Андрія.*

Василь: Я — пан Калитинський! Хто іще хоче
бути паном Коцюбинським?

Степан: Я хочу!

*Танцює (лунає жвава українська мелодія: за-
пис — українська народна танцювальна мелодія*

*«Гопак-коло» у виконанні Національного орке-
стру народних інструментів України), а потім
бере кочергу і «іде» на ній, немов на коні.*

Василь з Степаном і Андрієм:

- Добрий вечір, пане Калитинський!
- Здоров будь, пане Коцюбинський!
- Чого пожалував?
- Калиту кусати.
- А я буду по зубах писати!
- А я вкушу!
- А я впишу!
- Ой чи впишеш, чи ні, я на білому коні.

Софійка: Ось послухайте, що я вам скажу!

Тільки цур не перебивати і «брешеш» не казати.
Було це тоді, коли мого батька ще не було на
світі, а ми з дідом вдвох на печі жили, та й до-
бре жили, хліб сіяли, та було у нас п'ять курок
дійних та сім півнів їжджалих [2, с. 30].

*Коцюбинський стримується, не сміється, кусає
калиту.*

*Парубків, яким вдалося скуштувати калиту,
величали Андріями, на голову їм дівчата одягали
вінки з барвінку, прикрашені колосками жита,
пшениці, пучечками калини, і цілували в уста.
Ганнуся і Мар'яна цілують Степана, одягають
вінок.*

Оксана: Ось бачите, хлопці та дівчата, який
гарний у нас пан Коцюбинський. А тепер всі
калиту покуштуємо!

*Лунає жвава українська мелодія (запис — україн-
ська народна танцювальна мелодія «Гопак-коло»
у виконанні Національного оркестру народних
інструментів України). Оксана розламає калиту і
роздає всім дійовим особам та глядачам у залі.*

Господиня: Ой, дітоньки мої любенькі, вже
на дворі скоро день біленький, вас давно вдома
батьки чекають, спокійного сну не мають. Вже
б годилося йти спати, бо ранком треба всім до
церкви йти. У Святого Андрія, бо День його,
просити-благати для себе благодаті. Щоб в усіх
збулася надія й найзаповітніша мрія, — а для
того має бути в кожного сильна віра.

*Усі збираються, дякують господині за гости-
ну та за теплу хатину.*

Андрій: Дякуємо гречно, пані Маріє, що нас
у хату свою пустили. Дай вам, Боже, здоров'я і
щоб щасливо до ста літ прожили [6].

Надійка: Перш ніж піти з такої гостинної
хати, ми маємо господині щиро подякувати та
низенько вклонитися!

Ганнуся: Бувайте здорові й багаті, нехай мир
і спокій буде в кожній хаті!

Господиня:

От поволі затихають наші вечорниці.
Не забудьте ви дороги у наші світлиці.

Хай любов і щире слово душу вам зігріє.
Пам'ятайте вечорниці в ніч на Андрія [8].
Дівчата і хлопці: Запам'ятаємо.

III. Висновок.

Говорять по рядку всі учасники.

Семен: На всі світи й віки ти озирнись,
Степан: Де слово перше вимовив колись,
Андрій: Де пісня мамина і пестила, і гріла,
Василь: Ввійшла життям у душу і у тіло.
Іванко: Живила серце соком на порозі,
Назар: Водою й хлібом з житньої зорі [7].

Всі учасники і глядачі виконують духовний гімн України.

Духовний гімн України

(музика Миколи Лисенка, слова Олександра Кониського).

Боже великий, єдиний,
Нам Україну храни,
Волі і світу промінням
Ти її осіни.
Світлом науки і знання
Нас, дітей, просвіти,
В чистій любові до краю,
Ти нас, Боже, зрости.
Молилось, Боже єдиний,
Нам Україну храни,

Всі свої ласки-щедроти
Ти на люд наш зверни.
Дай йому волю, дай йому долю,
Дай доброго світу,
Щастя дай, Боже, народу
І многії, многії літа.

Після свята необхідно проаналізувати і підвести підсумки заходу, щоб відзначити вдалі і невдалі моменти в його проведенні.

У результаті участі дітей у театралізованих заходах відбувається ефективно засвоєння досягнень національної та світової культури, загальнолюдських знань, способів поведінки і діяльності, це сприяє збереженню і відродженню народних звичаїв, свят і традицій краю.

Театралізація створює зорове сприйняття історії, підвищує емоційну оцінку культурно-історичної пам'ятки, народного звичаю та обряду. При театралізованому святі відбувається взаємодія інформаційно-логічного та емоційно-образного впливу, що відбивається в єдності форми і змісту театралізованого дійства.

Проведення театралізованих вистав у музеї сприяє залученню до музейного поля якомога більшої кількості відвідувачів, зміцненню контактів між музейними та освітніми закладами.

Джерела та література

1. Ізотова М. А., Матюхіна Ю. А. Інновації в соціокультурному сервісі і туризмі [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://ukrdoc.com.ua/text/14412/index-1.html?page=4>.
2. Воропай О. Звичаї нашого народу: етнографічний нарис. — Київ: АВПТ «Оберіг», 1993. — 590 с.
3. Основні форми й методи організації вільного часу учнівської молоді [Електронний ресурс] / укл. О. І. Митрохіна. — Режим доступу: www.bht.edukit.kherson.ua.
4. Електронний ресурс. — Режим доступу: http://wiki.soippo.edu.ua/index.php?title=Андріївські_вечорниці.
5. Електронний ресурс. — Режим доступу: <http://lebedyn-school5.narod.ru/predmet/ukrainian/dunaj/1/3.pdf>.
6. Електронний ресурс. — Режим доступу: <http://uk.xlibx.com/4kulturologiya/1240164-4-vipusk-11-kviten-2010-biblioteka-profesyno-tehnichnogo-nasha-adresaviddilennya-zmistu-ptonavchalnogo-zakla.php>.
7. Електронний ресурс. — Режим доступу: <http://szenki.in.ua/index.php/scenarii/stsenarii-andriivskykh-vechornyts/616-andriivski-vechornytsi-v-shkoli-sviatokaloty>.
8. Електронний ресурс. — Режим доступу: <http://www.br.com.ua/referats/scenarios/85958-3.html>.

Carrying out a theatrical performance «Andrew Evening Party» as a way of preservation and revival of folk customs, holidays and traditions of Poltava region

M. Kondratenko

The article observes the importance of carrying out the theater festivals and rites within the museum, as well as the principles of their organization. The article provides a methodical development how to carry out a public holiday with a theater performance «Andrew Evening Party», made as a part of museum educational program «Ethnographic Studies in association with The Poltava Museum of Local Lore ».

Keywords: museum, museum pedagogue, theater festival, holydays and rites, theatricalization, Andrew Evening Party, kalyta.